

Ina societad pli e pli veglia – dovri in nov «contract tranter las generaziuns»?

■ En il decurs dal 20avel tschientaner è la quota da las persunas attempadas creschida, entant che la quota dals giuvenils (sut 20 onns) e da las persunas en la vegliadetgna da gudogn (20 fin 64 onns) è sa sbassada. La furma da la piramida da vegliadetgna è sa midada d'ina «piramida» en in «pign» (2014); là domineschan surtut las annadas 1960 fin 1971 cun bleras naschientschas (cf. la grafica). La generaziun dals giuvenils è plitost flaiyla, entant ch'il dumber d'umans attempads crescha cuntinuadamain. L'inveteraziun vegn a cuntinuar. Igl è da quintar che la quota da las persunas che han 65 onns e dapli crescha fin l'onn 2060 da 17,8% (2014) sin var 28%. L'augment da la populaziun en Svizra è d'attribuir ils ultims onns surtut al surpli d'immigraziuns e mo per ina pitschna part al surpli da naschientschas.



L'inveteraziun – in fenomen che vegn anc ad occupar las generaziuns futuras.

FOTO S. KLARA / PIXELIO

Ina discussiun mundiala

Il fenomen da l'inveteraziun pertutga stadis en tut il mund. Correspundentamain vegn la discussiun areguard ils motivs e las consequenzas da la societad che daventa pli e pli veglia manada a nivel internaziunal. Ina da las plattafurmas centralas dal barat da savida interdisciplinar furma il WDA Forum (World Demographic & Ageing Forum) cun sedia a l'Universitad da Son Gagl (HSG).

Quel è vegni fundà il 2002 e realisescha dapi lura – sper si' activitad en la perscrutaziun ed instrucziun a la HSG – mintg'onn in congress cun 400-500 participants da tut il mund.

Discurs davart il svilup demographic en Svizra

La Svizra n'è betg be il pajais d'origin dal WDA Forum, mabain furma ina da las naziuns ch'è pertutgada il pli fitg da l'inveteraziun demografica insumma. Sper il stgomi internaziunal realisescha il WDA Forum perquai er regularmain il «Dialog davart la demografia en Svizra» che tracta dumondas dal svilup specific al lieu. La finamira è da discutir or da differentas perspectivs davart ils complexs tematics che stattan en connex cun il svilup demographic en Svizra e d'elavurar contribuziuns e tesas che permettan da resguardar questa vieuca sco sfida e schanza per l'entira societad – independentamain da la vegliadetgna, da la schlattaina u da la furma da viver.

Ina da las basas da discussiun dal «Dialog davart la demografia en Svizra» furma l'uschenumnà «contract tranter las generaziuns». Igl è quai in contract implicit e nagin contract en il senn giuridic. I sa tracta d'in princip che serva

tranter auter sco basa per l'Assicuraziun per vegls e survivents (AVS): Las persunas pensiunadas survegnan daners da l'AVS. Quests daners derivan da las persunas ch'èn actualmain activas en il mund da lavur. Quellas èn pli tard medemamain dependentas da las contribuziuns da la generaziun suandanta. En quel senn exista in contract nuncrit tranter la populaziun cun activitad da gudogn che paja las contribuziuns en la cassa da l'AVS ed ils pensiunads che retiran las contribuziuns. Cun agid d'in sistem da repartiziun vegnan ils daners da la generaziun pli giuvna dads vinavant a quella pli veglia.

Il «contract tranter las generaziuns» actual e la dumonda, schebain quel saja anc conform a las sfidas e pretensiuns futuras è vegni debattà intensivamain en rom da l'emprim «Dialog davart la demografia en Svizra» dal 2012. I suonda il rapport integral davart quest'occurrnza. Quel na preschenta bain betg necessariamain adina l'avis unanim da tut las persunas participadas al dialog, ma resumecha a moda pregnant tut las ideas ed opiniuns impurtantas ch'èn vegnidadas exprimidas.

Dovri in nov «contract tranter las generaziuns»?

Il svilup demographic metta nossa societad a la prova sco anc mai. Sche quels problems na vegnan betg prenidis per mauns a moda activa e cun soluziuns en mira, smanatscha il privel che la basa da noss urden social erodeschia.

La Svizra è – suenter il Giapun – ina da las naziuns pertutgadas il pli fitg da l'inveteraziun demografica en il proxim futur. Quest svilup s'avanza plaunsieu, però irresistiblamain ed attatga ina basa centrala da noss urden social: il fundament material da noss pli impurtants lioms da coesiun, numnadamain las assi-

curanzas socialas, il princip da solidaritad resp. l'uschenumnà «contract tranter las generaziuns». Cun nus vai sco cun la paura rauna proverbiala che vegn messa en in'avnaun cun aua freida e «cotga» plaunsieu: ella na senta betg che l'ava vegn adina pli chauda e va a la fin en malura miserablmain. Sche la medema rauna vegniss bittada en in'avnaun cun aua buglienta, sigliss ella immediat puspè viadora en in reflex.

I na dat betg in «contract tranter las generaziuns» scrit nair sin alv che reglescha questas basas da nossa coesiun a moda clera ed impegnativa. Ma i dat ina spezia da contract fictiv, in model teoretic en il discurs politic. Quest model na reglescha betg mo la relaziun tranter «giuven» e «vegl», mabain surtut era la relaziun tranter «flaiyel» e «ferm».

Igl è ina da las sfidas centralas per la Svizra – ina societad che sa basa sin il federalissem e l'atgna responsabladad – da prender la sfida d'in «contract da generaziuns» demograficamain valid. La politica e l'economia han en quest regard ina responsabladad speziala: ellas ston manar il discurs indispensabel a moda cleramain pli activa, transparenta e cooperativa che fin ussa. Quatter champs tematics stattan en il center da quest discurs:

1. Nus stuain reponderar noss stereotips vertents

Las sfidas che sa profileschan a l'horizont en materia da la coesiun en nossa societad pretendan urgentamain da reponderar ils stereotips tradiziunals. La politica da famiglia svizra s'orientescha anc adina fermamain al «model dal nutrider» patriarcal ch'ha survivì fin oz en grondas parts dal pajais. Quest na correspunda betg pli dapertut a la realitad, cunquai che las dunnas s'integreschan pli e pli en il martgà e na pon betg pli assumer la tgera cumplaina d'uffants pitschens e/u

glieud attempada. Surtut la classa mesauna, ch'ha savens da vegnir a frida cun la chargia dubla da la tgera d'uffants e quella d'attempads, sto vegnir distgargiada. Quai premetta tranter auter da reglar da nov la finanziaziun e l'organisasiun da servetschs da tgera sociala.

Ultra da quai duess la politica da famiglia federala tractar prioritarmain la cumpatibilitad da professiun e famiglia – e cun quai ina finanziaziun durabla da las ovras socialas tras la quota da dunnas en activitad che para da crescer. La transformaziun dal congedi da maternitad en in'indemnisaziun per geniturs u la cumplettaziun da la purschida d'assistenza sco per exempel las scolas dal di èn mo duas da bleras pussaivladads per refurmas. La Confederaziun en sia funcziun coordinativa sto s'engaschar qua per l'applicaziun da standards naziunals en las directivas chantunalas.

2. Finanziaziun durabla da las ovras socialas

La finanziaziun da las ovras socialas sto vegnir adattada a las novas relaziuns demograficas. Regulaturs adattads per segir a lunga vista la finanziaziun da l'AVS èn la (re)integraziun rinforzada ed intensiva da dunnas en il martgà da lavur sco era – en consequenza a l'aspetativa da vita en buna sanadad creschida – l'adaptaziun e flexibilisaziun da la vegliadetgna da renta. Per finir appartegna era la gestiun precauta da la migraziun cuntinuada da forzas da lavur qualifitgadas a quest champ tematic. Areguard la prevenziun tras chapitalisaziun a basa da la Lescha federala davart la prevenziun professiunala (LPP) èsi da ponderar co ch'i fiss da prolungar la durada da contribuziun tras in pajament che cumenza pli baud u dura pli ditg, per pudair profitar per exempel dals effects dals tschains dal tschains.

3. Planisar l'infrastructura a moda prevesenta

Igl è indispensabel d'adattar l'infrastructura en Svizra a las cundiziuns generalas ch'èn sa modifitgadas entras la midada demografica. Cunquai che las regiuns ruralas en Svizra èn pertutgadas bler pli fitg da l'emigraziun da persunas activas cun il problem da l'inveteraziun demografica, han questas regiuns d'investir a moda conscianta en ils avantatgs locals. Ils territoris ruralas en Svizra han ina fitg buna reputaziun per quai che reguarda las pussaivladads da passar il temp liber e nagina autra gruppa en mira na dispona da tanta peda e da tants daners sco la gruppa dals seniors en augment constant.

In'orientaziun consequenta dals servetschs locals als basegns dals conumans pli vegls è perquai ina strategia d'investiziun empermettenta. Offertas pensablas tanschan per exempel da residenzas per seniors, arranschaments culturalas adattads per in public pli attempà ed activitads sportivas. Las piazzas da lavur che vegnan uschia creadas chaschunan in return en las regiuns da muntogna e retardeschan l'urbanisaziun da las aglomeraziuns. La Confederaziun pudess sustegnair las regiuns perifericas en lur stentas d'impedir la depopulaziun cun projects da promoziun focussada en il sector dal svilup regional.

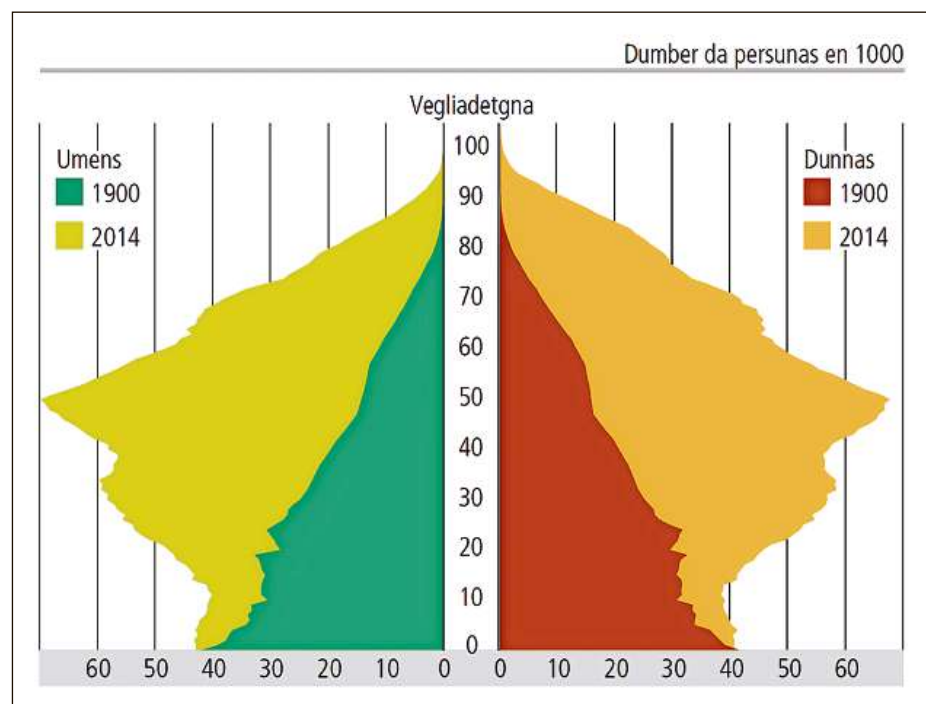
4. Far ina buna politica da sanadad

Pudair vegnir vegl a moda activa e sauna è ina chausa decisiva en ina societad, en la quala ils umans vegnan adina pli vegls. Strategias da prevenziun raffinadas e cun basa solida en la populaziun augmentan ils onns productivs da la populaziun activa ed èn uschia indispensablas per finanziaziun las ovras socialas ed ils lieus d'assistenza. Ina rolla centrala gioga en quest connex era la moda e maniera innovativa co tractar la resursa sociala da la «lavur voluntaria». Ina vita pli e pli lunga en in bun stadi da sanadad signifitga in nov chapital uman immens che po procurar per il bainstar da tuts.

Il discurs social è urgentamain necessari

Il discurs davart las noziuns socialmain relevantas sco la solidaritad, l'atgna responsabladad, la segirtad e la ristga sto vegnir promovì e rinforzà e mess sin ina basa pli largia. I na va betg mo per la discussiun davart ils elements controllabels relevant per il sistem sco per exempel l'AVS u la LPP. Ultra da quai sa tracti d'adattar nossa politica da famiglia a las realitads d'ina societad dal savair dal 21avel tschientaner. Ils models da lavur e d'occupaziun han da vegnir adattads a l'aspetativa da vita pli auta en in bun stadi da sanadad sco er a las novas purschidas da la tecnologia d'infurmaziun e da dar a la resursa da la «lavur voluntaria» era vinavant in'impurtanza cumensurada. Tut quai ston ins dumagnar cun resguardar las cundiziuns da basa determinadas da la geografia e topografia specifica da la Svizra.

Il discurs pretendi ed urgentamain necessari sto avair lieu, e quai betg mo en circuls academics. El sto includer gia oz bler pli fitg il vast public. En questas debattas sa tracti da mussar las schanzas ed ils potenzials da la midada demografica ed a medem temp da prender serius las sfidas e las temas colliadas cun quels.



Structura da vegliadetgna da la populaziun en Svizra (cumparegliaziun 1900 e 2014). GRAFICA UFS

Ils resultats da l'emprim «Dialog davart la demografia en Svizra» dal 2012 èn er disponibils en rumantsch.



La presentaziun:
WDA Forum. 1. «Dialog davart la demografia en Svizra». Son Gagl 2012.

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=3797
www.chatta.ch